

ПОСТМОДЕРНОВА МАГІЯ В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ

Розглянуто феномен магії як форми езотеричного знання в контексті нової енергоінформаційної парадигми.

Ключові слова: *магія, енергоінформаційна парадигма, культура, суспільство, постмодернізм, езотеризм.*

Рассмотрен феномен магии как формы эзотерического знания в контексте новой энергоинформационной парадигмы.

Ключевые слова: *магия, энергоинформационная парадигма, культура, общество, постмодернизм, эзотеризм.*

The phenomenon of magic is considered as a form of esoteric knowledge in the context of new energy and information paradigm.

Key words: *magic, energy and information paradigm, culture, society, post-modernism, esotericism.*

Сьогодення є історичною подією в розвитку людства, відзначеною зміною наукової парадигми в природознавстві. Основою її є фундаментальні відкриття в різних галузях науки, зокрема в парапсихології, геомагнітобіології, біофізиці й фізиці, які розглядають Всесвіт як прояв єдиного енергоінформаційного поля-свідомості з його різними рівнями організації, від енергоінформаційного до матеріального. Особливістю цієї парадигми є те, що культура людини входить до загальнокосмічного еволюційно-цивілізаційного процесу і при цьому розглядаються складові й механізми цього процесу. Тобто ідея про космічну еволюцію людини виникає в культурному просторі завдяки так званій езотеричній традиції пізнання, за якою саме людина є осередком магічних сил. За енергоінформаційною теорією весь світ складається з енергії, кожний атом наповнений нею, і знання про це у вигляді міфів про управління згаданими енергіями відоме людству під назвою магія.

Мета дослідження — розглянути магію як форму езотеричного знання в контексті нової енергоінформаційної парадигми.

Нині посилюється інтерес до джерел культури людини. Насамперед це пов'язано з формуванням інформаційного простору, соціальною напругою в суспільстві, девальвацією загальнолюдських цінностей. Сучасна людина прагне знайти життєві орієнтири у сфері духовності, створити цілісну картину світу, в яку вписувалися б її власне життя, культура, цінності й пріоритети.

Як культурно-релігійний феномен магія привернула увагу західного релігієзнавства й соціальної антропології в останній чверті XIX ст. Дослідження магії починалося з накопичення емпіричного матеріалу: опису магічних прийомів, обрядів і їхньої

класифікації (Ван Геннеп, Б. Арнольд, Л. Юрбон), і ці роботи радше були етнографічними. Новим аналітичним етапом у вивченні магії стало виявлення її соціальних функцій (Е. Дюркгейм, Е. Еванс-Прічард). Б. Малиновський основну функцію магії назвав «культурною». На його думку, вона полягає у формуванні людського оптимізму, у вірі в перемогу надії над страхом.

Значне місце у вивченні магії посідають дослідження щодо релігійної свідомості й містичної духовної традиції (М. С. Капустіна, Л. М. Мітрохіна, В. Л. Рабіновича, С. Л. Рубінштейна, С. А. Токарева, а також праці В. Я. Режабека з міфологічного мислення. Слід відзначити також праці Т. Куна, І. Лакатоса, К. Поппера, П. Фейерабенда, Дж. Холтона. Ці автори вивчають проблеми позанаукового знання в історичному контексті науки й звертають увагу на різноманіття видів знання (одним із яких є магія) і різних типів раціональності.

У російській філософії ця проблема розглядається в численних працях таких філософів, як П. Д. Успенський, Н. І. Автономова, П. П. Гайденко, Т. Г. Лешкевич, М. К. Мамардашвілі, Л. А. Мирська, В. Н. Порус, В. П. Філатов. Представники цього напрямку, визначаючи форми позанаукового знання, вказують на його найважливішу форму — езотеричну культуру.

Загалом аналіз літератури свідчить: незважаючи на численні наукові дослідження, у яких тією чи іншою мірою розкриваються різні аспекти обраної теми, вона ще не вичерпана й потребує подальшого осмислення.

Езотерична культура найдавніша й невід’ємна частина культури всього людства, її містична складова, і саме тому вона є в певному сенсі основою позанаціональної, духовної традиції. Езотерична культура містить у собі езотеричні традиції й традиційні форми езотеричного знання — астрологію, алхімію, магію й окультизм як особливий тип езотеричного знання, що містить теософію й антропософію.

З виникненням на початку нашої ери перших окультних джерел (наприклад, трактатів Гермеса Трисмегіста) постали питання щодо визначення місця й ролі магії в межах усього людського знання. Надалі, в рамках окультної традиції, магія досліджувалася в працях Агрипи Неттесхеймського й інших окультистів епохи Відродження, Нового й Новітнього часів [1, с. 231].

У філософському словнику [10] наведено таке визначення магії: магія (лат. *magia*) — чаклунство, чарівництво, обряди, покликані надприродним шляхом впливати на світ. Теософський словник визначає магію таким чином: «Велика наука», священна наука, невіддільна від релігії у найбільш давніх і освічених народів. Магія є наукою спілкування з божественними, надземними силами й управління ними, так само як і владою над силами нижчих

сфер; практичним знанням потаємних секретів природи. Водночас магія не є чимось надприродним. Маги «за допомогою жрецької теургії здатні підійматися до більш піднесених і весвітніх сутностей, до тих, хто опанував долю» [3].

Магія як одна з форм первісних вірувань виникла на початку існування людства. Інтерес до неї спостерігався завжди, але наука стала її вивчати лише в ХІХ ст. Це було викликане тим, що в середньовіччі все, пов'язане з магічними практиками, переслідувалося християнською церквою, оскільки вважалося проявом темних сил. Офіційне вивчення магії як ересі можливе було лише з дозволу церкви.

Дотепер у науці термін «магія» і сутність її феномену розкриті через безліч визначень. У середньовічній літературі часто використовувався латинський термін «*Arts magica*». У Європі та Північній Америці в процесі перетворення магії у вчення або квазінаукову дисципліну існує безліч сформульованих визначень. Так, наприклад, Еліфас Леві пише, що магія є традиційною наукою про секрети природи. Папюс вважає, що магія — це «застосування динамізованої людської волі до швидкого розвитку сил природи» [7]. У визначенні Алістера Кроулі магія є «Наукою й Мистецтвом викликати Зміну, що відбувається відповідно до Волі».

Карлос Кастанеда у своїх книгах термін «магія» використовував для опису способу реалізації можливостей людини, які стосуються природи сприйняття [6]. К. Кастанеда техніку в магії розглядає як засіб пізнання обсягу людських можливостей, зокрема й дослідження механізмів сприйняття й невербального осягнення реальності. Використання системи магічних технік розвиває волю, яка викликає резонансні явища в енергопотоках Всесвіту, що уможлиблює вищі досягнення магії в знанні про реальність.

Таким чином, магія є традиційною формою езотеричного знання, способом освоєння й осягнення буття за допомогою певних знань і технологій. Звернення до проблеми магії як специфічного культурного феномену зумовлене необхідністю переосмислення тенденцій її розвитку, функціонування магічних практик і їхніх впливів на формування індивідуальної й масової свідомості на сучасному етапі.

На думку відомого російського філософа П. Д. Успенського, на землі змінювали одна одну численні цивілізації, невідомі нашій історичній науці, знання й технології яких, що дозволяють впливати на об'єкти навколишнього світу людині, котра здобула ці знання, дійшли до нас із глибини віків у формі езотеричних і окультних традицій. Деякі з них досягли набагато вищого рівня, ніж наша. Здобуте знання зберігалось й передавалось від однієї цивілізації до іншої. Зберігачами цього знання були особливі школи; у них знання оберігали від непосвячених, які могли

спотворити й зруйнувати його. Приховане знання передавалося тільки від учителя до учня, який пройшов тривалу й складну підготовку.

Отже, езотеричні традиції й окультні знання, які дійшли до наших днів, належали давній високорозвиненій цивілізації минулого і були наукою в тому ж розумінні, у якому нинішні знання й технології є невід'ємною частиною сучасної науки. Оскільки наукою не може займатися неосвічена людина, ми вважаємо, що наука пращурів — магія була складовою частиною культури прадавніх цивілізацій, тому магічні знання, які доходять до нас із глибини віків, є відлунням древньої культури.

В останні десятиліття наука здійснила відкриття в багатьох сферах знання, які раніше належали до магії. Гіпноз перестав бути таємницею, відомою тільки магам, хімія пояснила властивості багатьох рослин, які вважались протягом століть магічними. Нині за допомогою гіпнозу, психології й психоаналізу, методи яких здатні пояснити деякі магічні практики, проводиться лікування медиками. Однак, незважаючи на це, питань стає все більше, сфера непізнаного й не поясненого розширюється й потребує особливої уваги і вивчення. Саме тому сучасний стан людства характеризується необхідністю переосмислення існуючої картини світу, місця людини в ньому, світоглядних настанів щодо існуючих форм і методів пізнання, парадигми науки, культурних цінностей, норм, стереотипів, правил поведінки й ін. Нині, як ніколи, необхідно розробляти нові підходи до розуміння й дослідження навколишнього світу, місця й ролі людини в ньому в його цілісності, і це стає можливим у рамках нової енергоінформаційної парадигми.

Всесвіт і все, що його заповнює, являє собою неподільну триєдність: речовину, енергію та інформацію. Об'єктивні методи наукового дослідження, які використовує сучасна наука, ґрунтуються на матеріалістичній науковій парадигмі та переважно орієнтовані на вивчення об'єктів та процесів, які належать до фізичної проявленої реальності.

Нова наукова парадигма базується на зміні уявлень про фізичний світ, місце людини в ньому, переосмисленні проблем цивілізації на основі нового бачення світу. Йдеться про бінарну структуру Всесвіту, покликану стати основою концепції, що є фундаментом нової наукової картини світу, яку можна назвати енергоінформаційною або, за Л. Лесковим, — ноокосмічною (ноос із гр. — «розум», «свідомість», а космос — «Всесвіт»).

Науці відомі складні життєві випадки, коли звичні науково-матеріалістичні погляди не дозволяють пояснити об'єктивно існуючі явища нашого світу, а містицизм є принципово неприйнятним. Аналіз цих не пояснених наукою явищ (у першу чергу

психофізичних, але також і суто фізичних) дозволяє зрозуміти, як слід змінити сучасні уявлення про фізичну реальність, щоб на їх основі можна було б створювати нові філософські та фізичні теорії, що адекватно відображають властивості навколишньої реальності.

Дослідження магії дозволяє людині вийти за межі традиційної віри, збагачувати власну свідомість, використовуючи здобуті знання поглянути на світ з іншої точки зору. Головним завданням має бути самовдосконалення, яке переважно досягається через аналіз своїх фізичних та психічних станів. Постмодерністська магія протягом тривалого періоду розвитку з ритуальної практики перетворюється на складне вчення, до якого входять не тільки магичні уявлення й ритуальна практика, але й досягнення сучасної науки, які розкривають таємниці устрою світобудови й людини. З'ясовано, що сучасний розвиток науки й техніки не дозволяє прогнозувати науково розвиток майбутніх подій як у житті однієї людини, так і всього суспільства в цілому. Нездатність науки дати готові рецепти залишає цю велику сферу для магії, яка за багато тисячоліть розробила необхідні для цього способи, що не втратили своєї ефективності й донині. Саме тому в суспільстві зріс інтерес до магії як до спроби вирішення різних проблем. Мислення й поведінку сучасної людини можна впевнено називати магичними.

У контексті нової енергоінформаційної парадигми, згідно з якою людина є активним учасником еволюційного процесу, цілком зрозумілими стають її бажання та намагання за допомогою магичних дій пізнавати закони природи та внутрішню суть явищ, формувати власний світогляд, бути активним творцем свого життя, розвинути власну волю, характер та сили, які потенційно є в кожного, надобувати нових якостей, таким чином сприяючи духовному розвитку.

Інтерес до магії виник в індивідуальній та масовій свідомості, причому на буденному рівні. З'явилася велика кількість сучасних магів та цілителів, котрі пропагують свої послуги та знання в газетах, журналах, книгах, на телебаченні, в Інтернеті. Але чи є вони гідними представниками магичного вчення, яке не може в жодному разі обернутися злом, коли злі наміри або незнання певних магичних законів можуть завдати непоправної шкоди як собі, так і тим людям, котрим вони пропонують свої послуги? Більшість сучасних представників езотерики здобувають свої знання не з давніх магичних учень, ритуалів єгипетських жерців та халдейських магів, а використовують магичні прийоми та ритуали, які переходять з однієї книги в іншу та в більшості своїй не мають виваженої століттями магичної мудрості. Про інтерес до магії, чаклунства, окультизму свідчить особливий попит на магичні аксесуари, спеціальні журнали з цієї тематики та у відродженні давньої

«професії» чаклунів та відьом, що нині представлена тисячами «спеціалістів» в області білої та чорної магії.

Упровадження езотеричного вчення в маси є однією з технік постмодерністської культури, що полягає в поширенні не стільки езотеричного, скільки екзотеричного знання серед людей. «Різницю між шляхами техніки й езотерики можна бачити на прикладі відмінностей між екзотеричними та езотеричними шляхами в усіх релігіях. Екзотеричний шлях призначений для тих, кого ведуть», а езотеричний — для «тих, хто іде сам». Чому «тих, кого ведуть» ведуть? Тому, що вони не можуть іти самотужки. Їм потрібне силове поле, що направляє їхній рух незалежно від їх свідомості — їм потрібна техніка» [2].

Інтерес до езотеричного вчення спостерігається не лише в сучасного пересічного громадянина, але й у середовищі політиків, бізнесменів, телеведучих, які створюють різноманітні шоу на хвилі інтересу суспільства до всього непізнаного. Цей інтерес підкріплюється особливим психологізмом епохи сучасності, у якій головними стають чуттєві, суб'єктивні переживання окремої особистості. Постійні стреси призводять до певної дестабілізації світогляду людини, оскільки вона «все більше почуває себе калікою», що має «особливого роду каліцтво, при якому втрачає не зовнішні, а внутрішні органи: зір та слух беруть на себе величезне навантаження, яке не витримують мозок і серце» [5].

Зміна цінностей у масовій свідомості, існування «подвійних духовних стандартів» у сучасному суспільстві також стали одними з причин відродження магії в постмодерністський період. Вихід друком книг К. Кастанеди виявився певним каталізатором для виникнення нового, достатньою мірою закритого для досліджень соціологів магічного товариства, характерною ознакою якого є те, що воно почало вперше вибірково приймати до своїх лав неофітів за допомогою спеціальних семінарів, на яких безпосередньо застосовувалися психотехніки, описані Кастанедою у своїх книгах. Захисні механізми людської підсвідомості вимикалися за допомогою трансових технік, які з повним правом названі магічними технологіями [4].

Езотеричне знання насамперед пов'язане з постмодерністською технікою деконструкції цілісності культури, зокрема з поділом соціального цілого на окремі фрагменти та частинки. Нині спостерігається інтерес сучасної науки до езотерики і пов'язано це насамперед із тим, що постмодернізм розуміє як езотеричний ще один фізичний світ — світ енергетичних сутностей, який є видимим, тому підлягає науковому поясненню та тлумаченню. На думку А. Склярова, зараз наука входить в езотеричну реальність і намагається вивчати її як чуттєву та дану, про що свідчать окремі науково доведені факти: вже ніхто з професійних фізиків

не вважає негожим використовувати такий термін, як «квазічастинки», які з точки зору «чистого матеріалізму» являють собою не більш ніж абстракцію, хоча реально проявляють себе в експериментах; так звані аномальні явища вже давно є предметом глибокого наукового дослідження — не тільки візуального, але і з використанням різноманітної апаратури, яка об'єктивно реєструє ці явища [9]. Постмодернізм за допомогою принципу деконструкції намагається довести, що недеконструйованих компонентів соціальної реальності не існує, оскільки може бути деконструйоване будь-яке поняття. За таких умов залишається тільки світ віртуального простору інформації та культури й відповідні техніки роботи з порожньою реальністю. У цьому сенсі постмодернізм не є новим способом сприйняття та інтерпретації світу, зокрема й езотеричного знання, як таємного та сокровенного в його класичному розумінні, а є лише певною стратегією.

Незважаючи на безліч різних містико-релігійних учень та культів, езотеричне вчення постає певною світоглядною системою. Езотерична наука як світоглядна система містить у собі категорії як релігії, так і філософії, але намагається їх перетворити на частину власної езотеричної системи. Наприклад, такі поняття класичної філософії, як ідея, свідомість, дух, абсолют, в езотериці набули іншого визначення. Зокрема те, що в класичній філософії має назву Абсолют, а в релігії — Бог, в езотериці має назву — Вищий розум. Езотеричним ученням визначене поняття «егрегор» як своєрідне енергетичне поле, що утворюється через пов'язаність думок однорідних менталітетів або душ. У філософії під егрегором можна розуміти колективне несвідоме, а в релігії аналогом егрегору можуть бути безликі сутності, а саме демони або ангели.

Езотерична культура породжує ідею космічної еволюції людини й періодично транслює її у сферу екзотеричної культури — міфологію, релігії, «мирські» філософські вчення. Це відбувається протягом багатьох сотень років аж до ХХ ст., коли починається наукове осмислення космічної еволюції людини та нової енергоінформаційної парадигми. Є тези, які однозначно підтверджені наукою. Наприклад, застосування ефекту Кірліан дозволило обґрунтувати гіпотезу про існування в живих організмів енергетичного поля, що відбиває у своїй структурі всі соматичні, сенсорні й ментальні процеси. Водночас є положення, для аналізу яких наука не має достатнього обсягу емпіричного матеріалу.

Нова енергоінформаційна парадигма є немислимою без усвідомлення неантагоністичності протиріч між матеріалізмом та ідеалізмом, атеїзмом і вірою в Бога, правами людини й інтересами людства, філософією й математикою, гуманітарними й природничими науками, традиційною історією та новими дослідженнями, науковим і позанауковим знанням та ін. Нова енергоінформаційна

парадигма змушує по-іншому розглядати окультно-містичні галузі знання, визнаючи в них не марновірство, а поки не вивчені природні закони, пов'язані з енергоінформаційним аспектом реальності. Так, один із головних окультних законів цілительства говорить, що лікування, особливо з використанням магічних методик (які працюють зі станами зміненої свідомості), має здійснювати людина високодуховна, морально чиста, котра керується альтруїстичними, а не корисливими мотивами. В іншому разі пацієнт отримує від терапевта негативну енергоінформаційну матрицю, яка негативно впливає на здоров'я.

Зауважимо, що в давнину зловживання магією й виродження в чаклунство зробили її предметом загальної ненависті. Щодо нової енергоінформаційної парадигми, слід дотримувати магії, якою вона була в прадавні часи, коли кожна істинна релігія базувалася на знанні окультних сил природи. Оскільки методи, що залишилися нам від древніх цивілізацій, збереглися, це дозволяє людству розпочати формування комплексної енергоінформаційної картини світу, починаючи з найпростіших речей, але це тематика подальших досліджень.

Список літератури

1. Агриппа К. Г. Магия Арбателя / К. Г. Агриппа. — Минск, 1991.
2. Беляев В. А. Антропология техногенной цивилизации на перекрестке позиций / В. А. Беляев. — М.: Изд-во ЛКИ, 2007. — 416 с.
3. Блаватская Е. П. Теософский словарь / Е. П. Блаватская. — М.: Изд-во «Сфера» Российского Теософского Общества, 1994. — 576 с.
4. Борхес Х. Л. Повествовательное искусство и магия / Х. Л. Борхес // Борхес Х. Л. Сочинения: в 3 т. — Рига, 1994. — Т.1. — С.79–81.
5. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. — М., 1990. — С. 341.
6. Кастанеда Карлос Искусство сновидения / К. Кастанеда. — ИД «София», 2003. — 400 с.
7. Папюс. Практическая магия: в 3-х частях / Папюс. — М.: Ренессанс, 1991. — 682 с.
8. Ионин Л. Г. Подступы к новой магической эпохе / Л. Г. Ионин // Постмодерн: новая магическая эпоха: Сб. статей. Харьков, 2002. — С. 221–236.
9. Скляр А. Ю. Эзотерика и наука: враги или союзники / А. Ю. Скляр. — М.: Вече, 2006. — 480 с.
10. Философский энциклопедический словарь. — М.: Советская энциклопедия, 1983. — 840 с.

Надійшла до редакції 14.05.2012 р.